

A KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR PROGRAM ÖSZTÖNDÍJASAINAK TEVÉKENYSÉGE AZ USA-BAN 2023-BAN

THE ACTIVITIES OF THE KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR PROGRAMME'S FELLOWS IN THE USA IN 2023

Jeso Eszter ^{0009-0006-0797-378X 1*}

¹ Nemzetközi és Politikatudományi Tanszék, Nemzetközi tanulmányok MA hallgató, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Magyarország

<https://doi.org/10.47833/2025.1.ART.003>

Kulcsszavak:

diaszpóra
anyaország
Kőrösi Csoma Sándor Program
Amerikai Egyesült Államok

Keywords:

diaspora
kinstate
Kőrösi Csoma Sándor Programme
the United States of America

Cikktörténet:

Beérkezett 2024. október 31.
Átdolgozva 2024. december 15.
Elfogadva 2024. december 20.

Összefoglalás

A kutatás a magyar nemzetpolitika egyik szegmensét vizsgálja. A Kőrösi Csoma Sándor Program keretében elnyert ösztöndíjak célja, hogy az ösztöndíjas a diaszpóra közösség megmaradását segítse. Napjainkban több millió magyar él diaszpórában, és a kutatásom azt kívánja bemutatni, hogy a Magyar Kormány által elindított és támogatott Kőrösi Csoma Sándor Program miként járul hozzá a diaszpóra közösség megmaradásához. Jelen kutatás keretében a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak az Amerikai Egyesült Államokban 2023-ban elért eredményeit és sikereit vizsgálom. Ehhez a Program honlapján fellelhető beszámolókat használom.

Abstract

The research examines a segment of Hungarian kinstate policy. The aim of the scholarships awarded within the framework of the Kőrösi Csoma Sándor Programme is to help maintain the diaspora community. Today, millions of Hungarians live in the diaspora, and this research aims to show how the Kőrösi Csoma Sándor Programme, launched and supported by the Hungarian Government, contributes to the survival of the diaspora community. In the framework of this research, the results and successes achieved in the United States of America in 2023 will be examined. For this, the reports will be used that are available on the Programme's website.

1. Bevezetés

A diaszpóra fogalmának nincs pontos meghatározása, ugyanis az egyes tudományterületek más-más diaszpóra-definícióval dolgoznak, valamint az egyes államok is másképp definiálják a diaszpórát. Az országok diaszpóra-felfogását nagyban meghatározza a nemzetfelfogás és történelmi fejlődés. Egy olyan nemzet, melynek tagjai történelmi okok miatt szétszóródva élnek, sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít a diaszpórának, mint egy olyan anyaország, melynek diaszpórája nem történelmi kényszer nyomán alakult ki. [1]

* Kapcsolattartó szerző.
E-mail cím: jesoester@gmail.com

Az ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezete 2008-as jelentésében a diaszpórát a következőképpen definiálta: „A diaszpórák tágan értelmezve olyan egyének és hálózatok, szövetségek és közösségek tagjai, akik elhagyták származási országukat, de fenntartják kapcsolataikat szülőföldjükkel. Ez a fogalom magába foglalja a letelepedett külföldi közösségeket, az ideiglenesen külföldön tartózkodó vendégmunkásokat, a fogadó ország állampolgárságával rendelkező külföldi állampolgárokat, a kettős állampolgárokat és a második/harmadik generációs migránsokat.” [2] Walker Connor megfogalmazása szerint a diaszpóra „egy népnek az óhazán kívül élő része.” [3] William Safran definíciója alapján a diaszpórának hat ismérve van: 1) szétszóródás külföldi régióba, 2) az óhaza emlékének megőrzése, 3) a befogadó társadalommal szembeni elszigeteltség érzet, 4) óhazába való visszatérés vágya, 5) elkötelezettség az óhaza jólétéért és biztonságáért, 6) kapcsolat az óhazával. [4] Fontos azonban kiemelni, hogy a migrációnak nem szükséges személyes tapasztalatnak lennie, többnyire az elvándorlás kollektív tudatban való megjelenését, közösségösszetartó erejét jelenti. [5] Gászó Dániel, a magyar diaszpórakutatás kiemelkedő kutatója a 2022-ben megjelent könyvében ezek mellett kiemeli, hogy „a diaszpóra meghatározásában (...) nagy jelentősége van a társadalmi integrációnak, azaz a befogadó ország társadalmába való beilleszkedés folyamatának. (...) A diaszpórává váláshoz azonban nem elég beilleszkedni, az etnikai határokat is fenn kell tartani.” [6] Ezen definíciók alapján látható, hogy a diaszpórapolitikának három szereplője van: diaszpóra, anyaország vagy óhaza, befogadó állam. [1]

2. Kutatás módszertan

Kutatásomat, melyben arra keresem a választ, hogy a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasai milyen tevékenységeket végeztek a kiküldetési időszak alatt 2023-ban az USA-ban, a program honlapján elérhető beszámolók elemzésével valósítottam meg. Ennek alapján az alábbi tevékenység típusokat különítettem el egymástól:

- cserkészlet
- évközbeleni rendezvények: ide soroltam a farsanghoz, húsvéthoz, karácsonyhoz kötődő programokat, valamint a Mikulásvárást is, valamint ebben a kategóriában jelennek meg a szürettről, majálisról szóló tartalmak is
- megemlékezések
- magyar kultúra: ebben a kategóriában olyan programok szerepelnek, amelyek kapcsolódást mutatnak a magyar kultúrával, például a magyar népmesékkal, néptáncsal, népzenevel
- vallás
- egyéb közösséget érintő beszámolók: ide soroltam a szervezeti átrendeződésről szóló beszámolókat, valamint a magyar iskolákról és jótékonyági vásárokról szóló tudósításokat

Összesen 45 cikket tanulmányoztam át a kutatásom során, melyek mindegyike 2023. évi eseményt mutatott be.

2.1. A kutatás korlátjai

Kutatásom egyik fő korlátja, hogy sajnos nem minden ösztöndíjas tollából olvashatók beszámolók az adott közösség életéről, míg előfordulhat, hogy egy eseményről több ösztöndíjas is beszámolt, így ez nem nyújt pontos képet sem a programok számáról, sem azok típusáról. Egy beszámoló több kategóriába is beleillett, ugyanis sokszor egy beszámoló keretében a közösségnek több programja is bemutatásra került, ez azonban nagyban megnehezíti a tevékenységek pontos elhatárolását és az adatok strukturálását.

Sajnos a honlap a beszámolók közti szűrésre nem kínál lehetőséget sem év (bár a megjelenítésük időrendben van), sem helyszín tekintetében, így egyesével tekintetem át a leírásokat, hogy megtudjam megfelelnek-e az általam támasztott kritériumoknak: 2023-ban történt eseményt mutatnak be, és az Amerikai Egyesült Államok valamelyik magyar közösségének életéből tárnak fel egy momentumot. Ez szintén megnehezítette a kutatást, és esetleges ismétlődésekhez vezethetett. Könnyebbség kedvéért azonban először azt néztem meg, hogy kik voltak azok az ösztöndíjasok, akik 2022. és 2023-ban az USA-ban tevékenykedtek, és így közvetlenül az ő beszámolóik között kerestem.

3. Magyarország diaszpórapolitikája

Magyarország Alaptörvényének D) cikke kimondja, hogy *„Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”* [7] Magyarország részéről a Miniszterelnökség alá tartozó Nemzetpolitikai Államtitkárság feladata, hogy koordinálja a magyar állam és a külföldön élő magyar közösségek közötti kapcsolatokat, illetve kezelje a támogatásokat, melyeket az ország nyújt a külföldi magyar számára. A külföldön élő magyar közösségek képviselőinek több konzultatív szervezete is működik, mint például a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) vagy a Magyar Diaszpóra Tanács, így ezeken keresztül közvetlenül lehetőségük nyílik a magyar kormánnyal való egyeztetésre, [8] melyek kezdeti kialakulása az 1990-es évekre nyúlik vissza. Kezdetben azonban, bár a diaszpóra közösségek igényei felmerültek ezeken a fórumokon, azok kezelésére mégis csak egyéni szinten, az egyes közösségvezetők és a kormány közti konzultációkon került sor. A magyar diaszpórapolitika kormányzati szinten csak 2010-ben alakult ki. [6]

2010-ben a magyar Országgyűlés elfogadta a 2010. évi XLIV. törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról nevű törvényt, amelynek értelmében kedvezményesen juthat magyar állampolgársághoz az a nem magyar állampolgár, aki magyar nyelvismerettel rendelkezik, és akinek felmenője magyar állampolgár volt vagy magyarországi származását valószínűsíteni tudja. [9] Ez a nemzetegyesítést megcélzó jogszabály lehetővé tette a Magyarország határain kívül élő magyaroknak, hogy a magyar politikai közösség részévé váljanak. [6] A 2011. évi CCIII. törvény pedig szavazati joggal látta el azokat a magyarokat, akik az egyszerűsített honosítási eljárás keretében váltak magyar állampolgárrá. [10]

A 2010-es években folyamatosan indultak el a diaszpóra-anyaország kapcsolatát erősítő programok. Ilyen például a Kőrösi Csoma Sándor Program, melynek keretében Magyarország területéről mennek ösztöndíjasok az egyes diaszpórák közösségeihez, hogy segítsék magyarságuk ápolását. A másik jelentős program az ún. birthright program, mely a diaszpórában élő fiatalok Magyarországra látogatását teszi lehetővé, hogy ezáltal jobban megismerjék anyaországukat, és oktatási, turisztikai és kulturális programokon vegyenek részt. Ezen túlmenően említésre méltóak a Rákóczi Szövetség programjai, melyeknek célja ugyanúgy a diaszpóra magyarságtudatának erősítése. A diaszpórában emellett kiemelt jelentősége van a különféle cserkészcsapatoknak, a hétvégi magyar iskoláknak és a Balassi Intézet által szervezett magyar nyelvoktatásnak. [6]

3.1. A Kőrösi Csoma Sándor Program

A Kőrösi Csoma Sándor Programot a Magyar Kormány 2013-ban hozta létre azzal a céllal, hogy személyesen tudják megszólítani a diaszpórában élő magyarokat, és ezáltal az adott közösség igényeire tudjanak megoldást kínálni. [6] A program keretében a Nemzetpolitikai Államtitkárság ösztöndíjasokat küld a világ különböző pontjain élő diaszpóra csoportokhoz, ahol az ösztöndíjasok előmozdítják a magyar gyökereik ápolását, támogatják a közösségek fennmaradását, hozzájárulnak a történelmi hagyományok, a kultúra és a magyar nyelv ápolásához. [11] A program jelentőségét mutatja, hogy az ösztöndíjasok munkájukkal akár a harmad- és negyedgenerációs magyarokat is képesek bevonni a közösségi életbe. 2015-ig az ösztöndíjasok diaszpórában eltöltött ideje 6 hónap volt, amit a fogadószervezetek kérésére megváltoztattak, így az északi féltekén 9 hónapra változott az ösztöndíjas időszak, a déli féltekén pedig maradt 6 hónap. Fontos megemlíteni továbbá, hogy a kiküldetésre a tanítási időszakban kerül sor. [6]

2013 és 2023 között 710 ösztöndíjas vett részt a közösség-szervező munkában. 2016 és 2024 között 316 szervezet tevékenységébe kapcsolódhattak be az ösztöndíjasok. A 2023/24 tárgyévben 21 ország 111 városában 136 szervezet munkáját segíti 97 ösztöndíjas. [12] A programban olyan 18 év feletti magyar állampolgárok vehetnek részt, akik elkötelezettek a nemzet iránt, jártasnak érzik magukat a közösség-szervezésben, és olyan tudással, készségekkel rendelkeznek, amit szeretnének átadni a diaszpórában élő magyaroknak. [13]

4. Magyar diaszpóra az USA-ban

Napjainkban az USA-ban található a legnagyobb magyar diaszpóra, melynek létszáma megközelítheti a másfél millió főt. Kalifornia, New York és Ohio tagállamokban élnek a legtöbben, míg legfőbb kulturális központjaiknak Los Angeles, New York és Cleveland tekinthetők. Ezek a becslött értékek azonban nem azonosak a közösségi életben aktívan résztvevők számával, mely egyes kutatások szerint csak körülbelül 5-15%-ra tehető. [5]

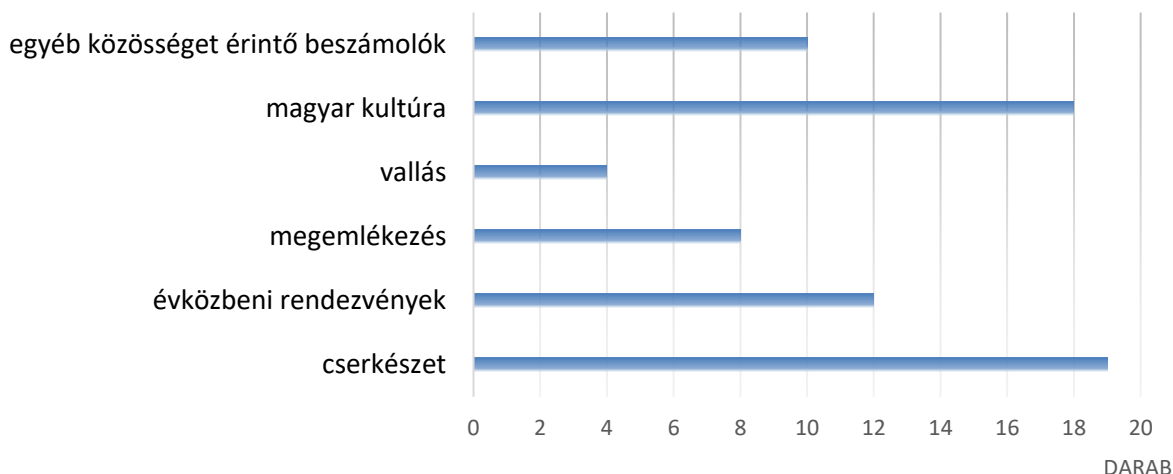
A magyarok az USA-ba már a nagy felfedezések idején is érkeztek a 16. században, magyar kolóniák azonban csak a 19. századtól alakultak ki. [6] A modern vándormozgalmakkal kezdődően több emigrációs hullámban érkeztek, a legelső hullám 1871 és 1913 között zajlott, amikor gazdasági-egzisztenciális okok miatt körülbelül 2 millió magyar érkezett az országba, [14] bár ezek nem feltétlenül voltak magyar nemzetiségűek, ugyanis a statisztikák egybe sorolták őket az Osztrák-Magyar Monarchia más nemzetiségű elvándorlóival. [5] Az első magyar iskolaalapítások is erre a korszakra tehetőek. Az észak-amerikai Cleveland-ben a magyar oktatás 1893-ban indult, melyet a Szent Erzsébet Magyar Katolikus Egyházközség működtetett, és első évben egy osztállyal és egy tanárral folyt az oktatás. A magyar emigráció erősödésével azonban az elkövetkező években az intézményt is egyre többen látogatták, így 1919-re a beiratkozott diákok létszáma meghaladta az 1110 főt. A közösség növekedésével a többi egyház is folyamatosan hozta létre az iskolákat a város különböző pontjain. [14]

Az I. világháborút követően elsődlegesen a Trianoni békeszerződés következtében elcsatolt területekről érkeztek magyar bevándorlók az országba, amit az USA-ban 1921-ben bevezetett kvótarendszer és az 1924-es bevándorlási törvény rendkívül szigorított. Az évente beengedhető bevándorlók összlétszámát 164557 főben maximalizálta, a nemzetiségi arányt pedig az 1890-es népszámlálási adatok alapján 2%-ra csökkentette. [6]

Az 1940-1950-es években három nagy emigrációs hullám is lezajlott, mely jelentősen megnövelte a diaszpóra létszámát, azonban a társadalmi szegregáció is egyre fokozottabbá vált. Az első hullámban a hazatérni nem kívánó II. világháború alatti katonák, hadifoglyok, vagy a szovjet hadsereg elől menekülők hagyták el az országot. A második hullámban az államszocializmus előtti évek demokratikus berendezkedésének pártolói emigráltak. A harmadik hullámot pedig az 1956-os forradalom leverése után menekülni kényszerülők alkották. A politikai ellentét a korábban működő szervezetek szétválásához, és új egymással ellentétben álló szervezetek létrejöttéhez vezetett. A megosztottság jelei, bár sok esetben még ma is tapasztalhatók, a konfliktusok napjainkra konszolidálódtak. Az ellentéteket lényegesen enyhítették a kolóniák összetartására vonatkozó törekvések. [5] Az utóbbi években felerősödő magyar fiatalok exodusa nem tekinthető utánpótlásnak a magyar diaszpóraszervezetek életében, ugyanis egy részük a későbbi hazatérés szándékával gazdasági-egzisztenciális okokból érkezik az Egyesült Államokba, míg a másik részük nem akar magyarnak maradni. Ludányi András beszámolója szerint azonban elmondható, hogy erre találunk kivételeket, főként Bostonban, Texasban és Houstonban, ahol cserkészcsapatot is alapítottak. [6]

4.1. A Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak tevékenységei 2023-ban

A Kőrösi Csoma Sándor Program keretében az ösztöndíjasok több szervezet munkáját segítik az Amerikai Egyesült Államokban, így bekapcsolódnak például oktatási, rendezvényszervezési, cserkészzel kapcsolatos, néptáncoktatási feladatkörökbe, bár természetesen az olyan tevékenységek, mint az adminisztráció is fontos szerepet töltenek be az ösztöndíjasok mindennapjaiban. A rendezvények a 2023-as évben az alábbiak szerint csoportosíthatóak:

1. ábra: A Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak tevékenységei 2023-ban az USA-ban

A diagram is jól mutatja, hogy a diaszpóra közösségek életében nagy szerepe van a cserkészletnek, valamint a magyar kulturális programoknak, amik közül a néptánc kiemelkedő jelentőséggel bír. A cserkészek és magyar iskolák gyakran közreműködői más olyan rendezvényeknek, mint a különféle megemlékezések, így ezek az iskolai és cserkészeti közösségek a magyarságtudat erősödésére is szolgálnak. Ezen túlmenően természetesen olvashatunk beszámolókat a cserkészek külön eseményeiről is, mint a cserkész tábor, őrsvezetőképzés vagy akadályverseny. A vallás, bár a rendezvények csoportosításánál az látható, hogy a legkevésbé népszerű, mégis kiemelt közösségépítő tevékenységgel bír. A beszámolókból ugyanis gyakran kiderül, hogy a valláshoz kötődő helyek, mint a plébániák egyben közösségi térként is szolgálnak a magyarok számára, ugyanis gyakran ilyen helyszíneken zajlanak a különféle események, mint a néptánc, karácsonyozás, Mikulásvárás.

A megemlékezések közül az 1956-os megemlékezések kiemelt jelentőséggel bírnak az USA-ban, ugyanis a forradalom következtében többen érkeztek olyanok, akik még ma is élnek, így példaként szolgálnak az utókor számára.

A magyar kultúra tekintetében a néptánc a legelterjedtebb, bár olvashattunk híreket magyar irodalmat népszerűsítő programokról, vagy a gyerekek számára népmese foglalkozásról. A néptánc azonban szinte minden közösségben jelen van. A kultúrával kapcsolatban azonban fontos megemlíteni, hogy a diaszpóraközösségek céljuk a magyar kultúrának nemcsak megőrzése, de népszerűsítése is, így sokszor azokat is várják ezekre az eseményekre, akik pusztán érdeklődnek a magyar kultúra iránt.

5. Következtetések

Napjainkban több millió magyar él távol az anyaországtól, akik fontos, hogy a megmaradásukért és magyarságuk ápolásáért közösségeket hozzanak létre. A magyar kormány 2010-től a nemzetegységesítés programját kibővítette a diaszpórában élőkkel, így ezekben az években megindultak az anyaországi támogatások a diaszpóra irányába. A 2013-ban indított Kőrösi Csoma Sándor Program keretében évente érkeznek ösztöndíjasok a diaszpórába, akik Magyarország támogatásával igyekeznek erősíteni az anyaországtól messze élő diaszpóraközösségeket. Ők valamelyik diaszpóra intézmény munkájába kapcsolódnak be.

2023-ban az USA-ban a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak beszámoló megmutatták, hogy a cserkészlet kiemelkedő jelentőséggel bír a diaszpóra életében. Ez az életstílus, melyet generációról generációra hagyományoznak át, hozzájárul a magyar nyelv átadásához, a magyar történelem és kultúra megismeréséhez. A cserkészek a magyar iskolás diákokkal egyetemben rendszeresen közreműködői ugyanis a különféle megemlékezéseknek, ahol versekkel és koszorúzással hajtának fejet a hősök emléke előtt. A programok tekintetében kiemelkednek még a magyar kultúrát népszerűsítő és átadó rendezvények, amin belül a néptánc a legelterjedtebb. A beszámolókból pedig kiderült az is, hogy az USA-ban a magyar közösség a saját történelmét is

fontosnak tartja, így a megemlékezések közül a legjelentősebbek az 1956-os forradalomról való megemlékezések, melyeknek rendszeres résztvevői az '56-os emigráltak vagy azok leszármazottai.

Kutatásom alapján elmondható, hogy a Kőrösi Csoma Sándor Program az ösztöndíjasai révén beteljesíti azt a reményt, amit a program megálmodói hozzáfűztek, mivel nagyban hozzájárul a diaszpórában élők magyarságának erősítéséhez. A program nagy előnye, hogy a támogatáshoz a közösségek saját igényeiknek megfelelően jutnak hozzá.

Kutatásom a jövőben tovább folytatható más diaszpóra közösségek programjainak vizsgálatával, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak 2024-ben az USA-ban végzett tevékenységének vizsgálatával, a két év összevetésével, továbbá a Kőrösi Csoma Sándor Program weboldalán az ösztöndíjasok adatlapján szereplő tevékenységi terület meghatározások elemzésével.

Támogatások

Jelen kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-24-2 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült. A tanulmány a MÁSZ támogatásával készült.

Irodalomjegyzék

- [1] Szaniszló, R. B.: A diaszpóra fogalma. Interdiszciplináris megközelítés, *Belvedere Meridionale*, 2019, Vol. 31, No. 3, pp. 83-98, DOI: 10.14232/belv.2019.3.6
- [2] ENSZ Nemzetközi Migrációs Szervezete : *World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy*, Geneva: International Organization for Migration, 2008.
- [3] Connor, W.: *The impact of homelands upon diasporas*, *Modern Diasporas in International Politics*, London, Croom Helm, 1986.
- [4] Safran, W.: *Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return*, *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*, 1991, Vol. 1, No. 1, pp. 83-99, DOI: 10.1353/dsp.1991.0004
- [5] Gázsó, D.: A magyar diaszpóra fejlődéstörténete, *Kisebbségi Szemle*, 2016, Vol. 1, No. 1, pp. 9-35
- [6] Gázsó, D.: *Otthon és itthon. A magyar diaszpóra és anyaországa*, Budapest: Gondolat Kiadó, 2022.
- [7] Magyarország Alaptörvénye.
- [8] Kovács, E.: *Diaspora Policies, Consular Services and Social Protection for Hungarian Citizens Abroad*, *Migration and Social Protection in Europe and Beyond (Volume 2), Comparing Consular Services and Diaspora Policies*, 2020, pp. 245-258, DOI: 10.1007/978-3-030-51245-3_14
- [9] 2010. évi XLIV. törvény a magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény módosításáról
- [10] 2011. évi CCIII. törvény.
- [11] Gázsó, D.: A Kőrösi Csoma Sándor Programról, [Online]. Elérhető: <https://www.korosiprogram.hu/diaszpora>. [Hozzáférés dátuma: 2024. október 23.]
- [12] Pályázat. Két program egy misszió, [Online]. Elérhető: <https://www.korosiprogram.hu/palyazat>. [Hozzáférés dátuma: 2024. október 23.]
- [13] Megjelentek a Kőrösi Csoma Sándor-program és a Petőfi Sándor-program idej felhívásai, [Online]. Elérhető: <https://bgazrt.hu/megjelentek-a-korosi-csoma-sandor-program-es-a-petofi-sandor-program-idei-felhivaisai/>. [Hozzáférés dátuma: 2024. október 23.]
- [14] Wetzl, V., Palotai, J. : *The culture and identity preservation in the Hungarian communities*, *International Journal of Research -Granthaalayah*, 2021, Vol. 9, No. 1, pp. 257-270, DOI: 10.29121/granthaalayah.v9.i1.2021.2921